

ΔΙΑΦΟΝΙΟΣ - Τεύχος 10 7 Απριλίου - 7 Ιουνίου 1967

Τὸ βιβλίο

ΝΙΚΟΥ ΜΠΑΚΟΛΑ: "Ο ΚΗΠΟΣ ΤΩΝ ΠΡΙΓΚΗΠΩΝ"

Ὁ Νίκος Μπακόλας ἐμφανίστηκε τὸ 1958 μετὰ τὴν νομβέλα «Μὴν κλαῖς ἀγαπημένη», ἀπομίμηση ἀμερικανικῶν ἀστυνομικῶν μυθιστορημάτων, μετὰ νέγρους, λαθρεμπόριο, πόρνες καὶ μαχαιρώματα στὰ λιμάνια. Ἦταν φανερὸ ὅτι ὁ νέος λογοτέχνης ἀδικοῦσε τὸ ἀφηγηματικὸ του ταλέντο ἀκολουθώντας τρόπους γραφῆς ποὺ δὲν τοῦ πήγαιναν. Πέντε χρόνια ἀργότερα μετέφρασε τὴν «Βουὴ καὶ τὸ πάθος» τοῦ Φῶκνερ, ποὺ κυκλοφόρησε ἀπὸ τὶς Ἑκδόσεις Γκόνη. Τὸ βιβλίο αὐτὸ ὑπῆρξε μοιραῖο γιὰ τὸν Μπακόλα: τὸ δεύτερο πεζογράφημά του «Ὁ κήπος τῶν πριγκήπων» εἶναι κομμένο καὶ ραμμένο στὰ χνάρια του.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς κάθε νέος, στὶς πρώτες του ἀναζητήσεις, ἀπὸ κάπου θὰ ξεκινήσει, ἀπὸ κάποιον θὰ ἐπηρεαστεῖ. Ὁ Μπακόλας ὅμως, μετὰ τὸ πρῶτο του βιβλίο εἶχε ἤδη τὸ δικό του γράψιμο, καθαρὸ καὶ σαφές, ἔστω καὶ κάπως ἐλαφρὸ γι' αὐτὸ μᾶς ἐξέπληξε μετὰ τὴν στροφὴ ποὺ παρουσίασε στὸ νέο του βιβλίο, μιὰ στροφὴ πρὸς τὸ συνειρμικὸ καὶ σκοτεινὸ ὕφος, ποὺ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιληφθεῖ γιατί τὸ ἀσπάστηκε, ἐνῶ μπορούσε νὰ γράφει στρωτὰ καὶ κανονικά. Αὐτὴ ἡ ἐρωτοτροπία μετὰ τὸ θολό, τὸ στρυφνὸ καὶ τὸ παράλογο, ποὺ ἀποτελεῖ πᾶν κοινὸ τόπο γιὰ νὰ θεωρηθεῖ κανεὶς μοντέρνος, φοβοῦμαι πὼς παρεῖσε καὶ τὸν Μπακόλα καὶ τὸν ἔκανε νὰ κολλήσει σὺν στρεῖδι στὸν Φῶκνερ. Τὸ κακὸ εἶναι ὅτι, ἱκανοποιημένος ποὺ βροῆκε μιὰ μέθοδο γραφῆς ποὺ νὰ τοῦ ταιριάζει, δὲν μπόρεσε ἢ δὲ θέλησε νὰ ἀποφύγει τὴν ἀπομίμηση. Θὰ ἀναφέρω, ἐνδεικτικὰ, τέσσερα σημεῖα αὐτῆς τῆς μίμησης:

1. Στὴν «Βουὴ καὶ τὸ πάθος» τὰ μέλη μιᾶς ἐκφυλισμένης οἰκογένειας τοῦ ἀμερικανικοῦ νότου (ὑπολαθάνει ἢ τραγωδία τῶν Ἀτρειδῶν) μονολογοῦν καὶ παραληροῦν ὁ μόνολόγός τους εἶναι συνειρμικὸς καὶ στὸ μεγαλύτερο μέρος ἀκατανόητος. Στὸν «Κήπο τῶν πριγκήπων» ἔχουμε ἐπίσης μιὰ ἐκφυλισμένη οἰκογένεια τῆς Θεσσαλονίκης (ἡ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ μῦθο τῶν Ἀτρειδῶν εἶναι πῶς σαφὴς καὶ στὴν πλοκὴ καὶ στὰ ὀνόματα), ποὺ τὰ μέλη τῆς μετὰ τὴν σειρά τὸς ἐπιδίδονται σὲ παραμιλητὰ καὶ μόνολογους.

2. Στὴν «Βουὴ καὶ τὸ πάθος» τὰ κεφάλαια τιτλοφοροῦνται μετὰ διάφορες χρονολογίες, ποὺ δὲν ἀκολουθοῦν τὴ σωστὴ χρονικὴ σειρά, λ.χ. «7 Ἀπριλίου 1928», «2 Ἰουνίου 1910», «6 Ἀπριλίου 1928», «8 Ἀπριλίου 1928». Στὸν «Κήπο τῶν πριγκήπων» σὲ κάθε κεφάλαιο, δίπλα στὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ μονολογεῖ μπαίνει καὶ μιὰ ἀνακόλουθη χρονολογία: «1922», «1933», «1924», «1919».

3. Στὴν «Βουὴ καὶ τὸ πάθος» οἱ μόνολογοὶ τῶν ἀνισορρόπων ἀποδίδονται χωρὶς κανονικὴ στίξη ἢ χωρὶς καθόλου στίξη, χωρὶς κεφαλαῖα σὲ κάθε ἀρχὴ φράσης κτλ. Ὅλα αὐτὰ κάνουν τὸ διάβασμα πολὺ δύσκολο, κουραστικὸ καὶ

άνιαρό. Στόν «Κῆπο τῶν πριγκήπων» καταργήθηκαν ἐπίσης τὰ κεφαλαῖα καὶ ἡ στίξη, κι ἔτσι ὁ ἀναγνώστης μπερδεύεται καὶ κουράζεται.

4. Στὴ «Βουὴ καὶ πάθος», μέσα στοῦ παραλήρημα πολὺ συχνὰ παρεμβάλλονται μικρὰ κομμάτια διαλόγων, ποὺ ἡ ὀπτική τους τοποθέτηση τὰ κάνει νὰ μοιάζουν μὲ ποιήματα. Ἀ.χ.

μὲ χτύπησες;
δὲ μποροῦσα ν' ἀκούσω
τί;
ναὶ πῶς αἰσθάνεσαι;
ἐντάξει ἄσε με
μ' ἄφησε ἀκούμπησα στοῦ κιγκλιδίωμα
αἰσθάνεσαι καλά;
ἄσε με ἦσυχο καλά εἶμαι

Τὸ ἴδιο καὶ στόν «Κῆπο τῶν πριγκήπων»:

ἄμα τελειώσει ὁ πόλεμος
μὰ δὲ μὲ νοιάζει
ὁ πόλεμος;
ἔχι, ἡ βέρα
ψάξε με

Ἐπάρχουν ~~πολλά~~ ~~πολλά~~ στοιχεῖα, οὐσιώδη καὶ ἐπουσιώδη, ποὺ δείχνουν καθαρά τὴν ἐξάρτηση καὶ τὸ καλοῦπι. Πάντως ὁ Μπακόλας ἀρκετὰ συχνὰ καὶ ἰδίως στὰ τελευταῖα κεφάλαια βρίσκει κάποιες ρωγμὲς γιὰ νὰ δείξει τὴν ἰδιομορφία του. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μονολόγους του ξεφεύγουν κάπως ἀπὸ τὸ κλίμα καὶ τὴν τεχνικὴ τοῦ Φῶκνερ: εἶναι πιὸ συμπαθεῖς καὶ λιγότερο στριμμένοι, πιὸ εὐκολοδιάβαστοι καὶ πιὸ ἀνθρώπινοι (τοῦ Φῶκνερ εἶναι ἀπάνθρωποι). Ἐκεῖνο ποὺ τοὺς κάνει περισσότερο ἐνδιαφέροντες εἶναι «μιά ἀδιάκοπη συσσωρευση πραγμάτων, καταστάσεων, φράσεων ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὴν καθημερινότητα ὅσο κι ἀπὸ τὸ ὑποσυνείδητο», ὅπως ἔγραψε σχετικὰ ὁ Γιώργος Κιτσόπουλος. Αὐτὲς οἱ λεπτομέρειες ποὺ βγαίνουν πολλές φορές ἀπὸ βαθὺ νταμάρι κι ἀποτελοῦν τὰ καθέκαστα μιάς καθημερινῆς τραγωδίας εἶναι ποὺ μᾶς κερδίζουν τελικὰ.

Ἀξίζει ἐπίσης νὰ προσέξουμε ὅτι ὁ Μπακόλας μᾶς δίνει μὲ τέχνη κομμάτια καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν προπολεμικὴ ζωὴ τῆς Θεσσαλονίκης (ὁ «Κῆπος τῶν πριγκήπων» δὲν εἶναι παρὰ τὸ γνωστὸ προάστιο ὅπου ξετυλίγεται τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἱστορίας) — ὅπως, ἄλλωστε, καὶ ὁ Φῶκνερ ἀποδίδει τὸ χρώμα καὶ τὸ κλίμα τοῦ ἀμερικανικοῦ νότου. Ταυτόχρονα ὁμοῦ μᾶς δίνει, σὰν σὲ παλιμψηστο, τὴ μικρασιατικὴ ἐκστρατεία καὶ καταστροφή σὲ παραλληλισμὸ μὲ τὸν τρωικὸ πόλεμο καὶ τὸν μῦθο τῶν Ἀτρειδῶν. Ὅλα αὐτὰ κοιταγμένα μέσα ἀπὸ τὸν ταραγμένο ψυχικὸ κόσμον τῶν προσώπων ποὺ παίρ-

ΔΙΑΓΩΝΙΟΣ

νον μέρος στην τραγωδία, αποχτοῦν μιὰ ἐσωτερικότητα/ἀνάλογη ἴσως μὲ τὸ κοίταγμα τοῦ ἀλβανικοῦ πολέμου ἀπὸ τὸν Στέλιο Ξεφλούδα στὸ ἀφήγημά του «Ἀνθρωποὶ τοῦ μύθου». (Καὶ γενικά, πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι, κάτω ἀπὸ τὸν ξενικὸ τρόπο γραφῆς τοῦ Μπακόλα*, ὑπάρχουν κομμάτια ποὺ ἐκφράζουν τὴ βαθύτερη φύση τοῦ λαοῦ μας: παράπονα, φιλότιμα, κουτοσομπολιά, ξεσπάσματα καὶ ντέρτια.

“Ὅλα αὐτὰ φανερώνουν πῶς τὸ δεῦτερο βιβλίο τοῦ Μπακόλα, ποὺ δείχνει τὴν ἀφηγηματικὴ του ἰκανότητά καὶ στὸ μοντέρνο γράψιμο, ἀποτελεῖ μιὰ προσπάθεια τοῦ συγγραφέα νὰ ἀνακαλύψει τὸν ἑαυτό του μὲ τὴ βοήθεια ἐνὸς ξένου ἐκφραστικοῦ ἰδιώματος. Κατὰ πόσο, ὅμως, τὸ ἰδιῶμα αὐτὸ θὰ βοηθήσει σὲ προσωπικότερες διαφοροποιήσεις, αὐτὸ θὰ μᾶς τὸ δείξει τὸ νέο του βιβλίο.

Ντίνος Χριστιανόπουλος

* Ὅπως πολὺ εὐστοχα γράφει ὁ Τόλης Καζαντζής, «ἂν στὸ “Μὴν κλαῖς ἀγαπημένη” εἶχαμε ἓναν ξένο μῦθο ποὺ ἀποδίδονταν μὲ τρόπο οἰκειοῦ, στὸν “Κῆπο τῶν περιγρήπων” ἔχουμε ἓναν ἑλληνικὸ μῦθο ποὺ ἀποδίδεται μὲ τρόπο ξενικόν».